

ШКОЛСКИ ЛИСТ.

„Школски Лист“ излази један пут у месецу. Предплата је на целу годину 1 ф. 50 новчића, а за Србију 4 динара. Учитељи са малом платом, као и богослови и приправници, добијају лист у пола цене. Дописи и предплата шаљу се: Уредништву „Школског Листа“ у Сомбор.

Бр. 8.

У Сомбору 15. Августа 1892.

Год. XXIV.

ПОГЛЕД НА ЖЕНСКО ОБРАЗОВАЊЕ У НАС.

(За награду.)

(Наставак.)

Од кад се основаше школе протекло је већ више времена, али се одлучно мора рећи, да ни с тим школама није се постигло оно, што се мислило и хтело. Јер више девојачке школе не дају довољно спреме, да би васпитаник који из те школе изађе, био колико-толико спреман за друштвен живот, а хоћели да продужи и усаврши своје образовање даље, то иде у учитељску школу, али и тамо се не шири обим потребног знања за живот, јер тамо влада методично дидактична једностраност, која и опет неће облагородити будућој матери срце и душу тако, да буде живи огањ за све, и да светлошћу својом обасја хоризонт домаћег круга својег, уз помоћ здравих назора и погледа у потребе друштвеног живота, а да не буде само системизовани васпитни помоћник шаблонских регула. Недостатак тај којег поменусмо покренуо је девојачка друштва (јер ја бар држим да су девојачка друштва с тога заснована), и нашло се вредних људи који вољно почеше и да остварују ту замисао. По питање је да ли се таким начином поуке (кад се узме у обзир још и врта градива које се предаје,) може постићи у опште нешто, а посебно да ли се може постићи оно, што у недостатку образовања у нашим васпитним заводима, хоћемо да унесемо у душу тим младим Српкињама. На ово питање ја одговарам, да би се тим начином могло доста постићи, али би за тај случај градиво за предавања морало бити друкчије изабрано, а оваким начином врло ће се мало што постићи, а ако се и постигне, постићи ће се оно, што нами није баш прэка потреба, јер потреба српска, потреба материнска, потреба бољег разумевања економије, неће се постићи никако досадањим начином, а нами то треба. Међутим може бити да ће се постићи употреба научнозвучних термина и привидна

умешност и разумевање у некој мало научнијој конверзацији, али и то врло, врло површно, тако, да ће од свега тога после неког извесног времена остати љуска а језгру ћеш замах тражити. Већ у самој суштини својој, дакле, нису та девојачка друштва ударена на калуп никакве стварности, а то се види и по томе што се младе девојке не поучавају ниједном практично (па чак ни иначе) у којој врсти радова око домазлука, већ се томе предпоставља предавање о физиологији дисања, па и о основима петрографије (новосадско девојачко друштво), код толиких пречих ствари, у којима би поједине госпође разумевањем својим, могле много поучити тај млади свет у ономе, што ће им као домаћицама и матерама највише требати. А поука у том правцу, била би врло опширан материјал, доста занимљив, а што је главно свима слушаоцима преко потребан, за чега би у доцнијим годинама били веома захвални дотичном предавачу или предавачици. Па то све није ништа тако ни немогуће, да се не би могло створити. Само мало више стварности у удешавање саме ствари, а затим очигледности и практичног поступка при предавању.

Колико је овакав начин поуке потребан за прилике наших већих места са већим бројем интеллигентног становништва, у толико је потребнији за мања места, у којима искључиво живи сељачки, ратарски staleж, са три, четир куће своје интеллигенције. Женскињама просвећенијим лако је предавати било које врсте предавање, јер оне већ имају нека појма о дотичној ствари, те им само треба ствар што свестраније представити. Али женскињама које су одрасле у сеоској слободи, потпуно природно као и свака твар која је око њих не иде тако лако стварна предавања држати. Зато би ваљало одабрати из појединих врста наука све оно, што језгру у самој ствари сачињава, те их са тиме упознати, а на основу тога разграната предавања држати из оних ствари, које ће најпотребније бити дотичнима у животу, те им у том правцу будити вољу за даљим сазнавањем саме ствари и вештим начином ту заинтересованост одржати на једној истој висини, јер ће се само у томе случају и схватање самог предавања моћи развити у ономе правцу, како сама ствар захтева. Но шта је уз такав рад потребно? Уз такав рад потребно је, да су учитељице наше у реалнијем правцу образоване, и да су им сва она знања, која су школским учењем стечена, темељно проширена многим читањем стручних књига из појединих грана науке. Не може се баш тврдити, да овога са свим

нема код наших учитељица, али га много више нема, него што га има. А нема га због овога: наше препарандије осим ствари методично-дидактичних, педагогу потребних, не приуготове васпитаника никако за друштвени живот, нити му потребе друштвене било с којег гледишта не разјасне стварно, да их колико-толико може својим непознавачким оком схватити и по способностима својима проникнути у њих. Сво знање које у васпитанику остаје, огромном већином јесте оно које је васпитаник добио још у гимназији или другој којој средњој школи (за мушке,) и кад једном такав васпитаник ступи у живот и упозна потребе без којих неможе напред, зна какав га посао чека, те зато и употреби неко већи, неко мањи део свога времена, да своје уско знање прошири. На онаком темељу, којег је дотични из разних реалних предмета у гимн. стекао, може се то с повољним успехом постићи. Да ли то све горе речено може важити за женске на то је лако одговорити, јер где је слаб основ положен у преднауци, разуме се да ни даљи развитак не може бити онакав каквог горе наведосмо. И колико се до сад приметити могло, може се рећи, да је ова последња тврдња истинита. А за боље разјасњење истога додајем, да ја никако не држим да су томе саме учитељице криве са свога слабог хатања за усавршавањем својим, него држим да је недостатак у томе: што су више девојачке школе у извађању свога просветног програма, одвећ површне. А површне су с тога, што им је по томе изгледу наставни план положен на одвише празном темељу, према томе дакле што женскиња у вишој дев. школи никаква стварна темеља не стече знању своме, не може она истог стећи ни у препарандији, јер тамо се већином обраћа пажња методично дидактичној струци, а остала знања се у доста уском обиму изучавају, да се не рекне: е се оно исто из пређашњих завода понавља. Према томе, женскињи која као учитељица у знању свестраном хоће да напредује упоредо са својим мушким друговима, треба много више труда и времена, јер она мора са својим даљим образовањем да попуњава и ону празнину коју није темељно ни у преднауци примила. На основу тога, разуме се, да се од ње не може очекивати да буде онакав пијонир, како је речено напред у овом писању. Према томе могло би се желити, да четир разреда више девојачке школе, одговарају дољњој гимназији осим латинског језика. А четир разреда препарандије да одговарају школи која ствара потпуно спремљене питомце за друштвени живот, те би по томе требало у препаран-

www.unilib.rs

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

дији избацити све непотребности у предавању, а реалним предметима који се до сад предају проширити границу и поклонити им толико пажње, колико се поклања и методично-дидактичној струци. Кад би из таквих препариција излазиле учитељице, нема сумње да би много више имале воље, склоности и способности за свој пионирски рад међу својим сестрама мало просвећеним, и да би онда предавања која су горе истакнута одговарала потпуно својој сврси, разуме се и опет тамо тако, кад би уз голо теорисање било доста и практичног поступка. Учитељице морале би бити интимније и боље познате с народом, него што је то до сад био случај, јер многе од наших учитељица ваљда мисле да ће оне с тим стећи неке веће важности и респекта у народу, ако су у своме понашању према народу врло затегнуте. Те према томе и видимо у многим општинама, да, или су помешане са првом интелигенцијом у селу и ни с ким више, или ако тога нема живе у осами као неке калуђерице. Као што учитељи за свој рад подносе свакојаке неблагодарности, и као што се њиховом раду пришивају разни прљави смерови без икаква основа, исто би тако било и са овим радом којег би учитељице започеле, али то нас никако не може отуђити да не радимо вољно, ако и не у свима правцима друштвених потреба, а оно бар тамо где смо најјача терена захватили.

(Свршиће се.)

СВ. САВА.

(Поглед на једну лепу страну српске историје и педагогије.)

(За награду.)

Бура немоћи емућује ми ум. Како да се достојно
опева благороство твога корена и славна дела твоја све-
титељу Саво. Јер нико те не може песмом прославити,
све да има у власти многе језике.

Кондак 2.

акатиста св. Сави (Летопис, 109.)

I.

Срби, јер су пренестијски народ балканскога полуострва, примили су хришћанство из уста самих св. апостола. Историја сведочи, да су кроз српске земље пролазили св. апостоли Петар, Јаков, Андрија и Паво и да су Србима њиховим властитим језиком проповедали Христову науку. Према томе имаћу Срби доста рано своју народну литургију и јерархијско уређење. Са хришћанством добивају

Срби и своју буквицу. Владика српских Беса, Улфила, састави словенску буквицу глаголку (?) и преведе св. писмо на словенски (?) језик. Тако постаде он зачетник словенске књижевности, али је развитак хришћанства знатно уставно, јер је примио аријанизам и управо тада преведе св. писмо. Аријанизам се јако рашири по српским земљама. Српске владике па и сама Византија настојаху, да аријанизам истребе, што им је и пошло за руком, али је српски народ дошао тиме у велику одвисност од Византије.

Колико је српски народ тежио, да буде самосвојан у политичноме погледу, толико је исто тежио, да буде самосвојан и у цркви. И Мутимир, кнез рашки (871—891.), утемељи у граду Расу прву чисто српску епископију, која се позније (1020) ипак претвори у грчку.

Апостолском радњом св. браће Кирила и Метода веома се окористише и Срби и то преко ученика св. Методија, који су после смрти његове изгнани из Моравске добегли у српске земље. Св. Климент поставши епископ у Ориду, много се бринуо и трудио, да научи и просвети српски народ.

Дивни рад његов, који је доносио обилан род, устави богомилска јерес, која се као бујица ширила по српскоме народу, а уз то Византија изнова покори српски народ и намести грчке епископе, који не бејашу способни, да у српскоме народу подижу православље.

После тога наста борба с Римом. Кад је успео да Хрвате сасвим задобије за себе и да им уништи народну литургију, баца Рим погледе своје и на Србе те свесрдно потпомаже српскога кнеза Војислава (1040—1051) у васпостављању архиепископије дукљанске са седиштем у Бару све у нади да ће тиме оцепити Србе од источно-православне цркве. Пу наде се папинске разбише о сталност српску и приврженост српску напрам православљу. Српски владари не бијашу никакови пријатељи латинске литургије. Они су тежили да достигну јединство црквено на основу православља, како би тиме ојачали и своју државу, јер у средњем веку верско јединство бејаше темељни камен држава. И с тога сва настојања римских папа, све претње и сва проклињања одоше у ветар.

У тој борби појави се на попришту српске историје славни Стеван Немања. Још док је управљао делом очевине своје (Топлица, Ибар, Расина и Реке) бржно се старао да у народу подигне православље. И у ту сврху зиђе усред државе своје манастире св. Богородици и св. Николи. А када је сео на великожупански престо целе

Србије, брига за потпуну независност државе његове не бејаше мања од старања око православља. По целој држави својој зиђе цркве и манастире, треби и изгони из државе своје богомиле.

Али радња Немањина око православља није имала онакога успеха, какова је он желио, јер епископи бејаху махом Грци, који нити су морали за просвету српскога народа нити су као странци због незнања језика могли имати утицаја на народ. Уза то узе Вукан Неманић шуровати с папом, што је донело Србији велику невољу и готову пропаст. Није дакле чудо, што је српски народ доведен тиме у сумњу, стао се враћати богомилству и то тим јаче, што је наука богомилска била доста занимљива и што се у неколико сла гала са природом српскога народа а нарочито што су богомили науку своју ширили народним језиком. С тога је српско православље узело јако посртати.

Али Господ Бог даде Српству рођенога сина његова, да на народноме основу подигне у народу своме истинско православље, које ће на веке трајати; даде Српству правога и истинскога учитеља и просветитеља; даде му св. Саву.

II.

Немања није знатан само тиме, што је од хетерогених елемената створио јединствену државу српску и подизао у њој православље, него је знатан и тиме, што је своју децу веома брижно васпитавао. Од све деце његове најмилији бејаше му најмлађи син Растко, којег је Господ Бог обдарио великима врлинама и својствима. Он се клонио свакога разкалашнога живљења и празних говора, веома је мрзео песме, које су биле кадре да ослабе душу; био је благе нарави и љубазан према свакоме. Нарочито је поштовао калуђере а читање црквених књига и похађање свете службе бојје бејаше му најмилије занимање. Чинило се, да није рођен од људи, но да је од Господа Бога послан на земљу. Обдарена такима врлинама хтедохе родитељи да буде наследник очев на великожупанском престолу, али таман кад хтедохе да га ожене, побегне у св. Гору, јер никада за свега свога века није тежио за светском славом него је заувек мислио о слави и напретку свога народа. Одлазак св. Саве у св. Гору учинио је силан утисак на српски народ, да су се многи јеретици повратили православљу, а у срцима правоверних ужеже се искра божија и све обузе страх божи. Потпомогао је дакле Сава Немању у његову подизању православља.

Двадесет и једну годину проживио је св. Сава у св. Гори, на извору хришћанске науке, живећи строг калуђерски живот и приправљајући се за потоња велика дјела своја. Св. Гора бејаше у оно време сјајно сунце, које је грејало и оживљавало православље на балканскоме полуострову. Она бејаше средиште оновременога знања и уметности, учености и побожности православних народа. Св. Сави толико је омиљела св. Гора, да се никако не могаше од ње на пречац растати, ма колико да га је преклињао отац, да се врати у Србију. Шта више склони он свога оца Немању, да се одрече престола и да као калуђер дође у св. Гору.

Видећи они, да Грци и Бугари, па чак и Руси имају овђе своје манастире и да најблагодороднији синови ових народа долазе овамо, да одавде разасипљу светло и разгоне таму по својему отачаству, одлучише и они на св. Гори подигнути српски манастир, да и у њихову отачаству засине право и истинито православље. Калуђери грчки противише се томе, али византијски цар Алексеје, пријатељ Немањин, даде им запуштени манастир Хиландар, кога они обилатом помоћи цара пријатеља и отачбине своје обнове и дивно украсе, да до дана данашњег поје божију славу.

Пример св. Саве и Немање, који се одрекоше земаљске славе и скиптар заменише са камилавком, толико је утицао на ондашње Србе, да су из свих крајева српских побожне и племените душе долазиле у Хиландар, да послуже не само Господу Богу, него да буду од користи и своме отачаству; да не проводе само испоснички живот него да буду и духовна светила своме народу. И Хиландарски калуђери бивају позније епископи, архиепископи и патријарси српски, који у духу св. Саве шире и учвршћују у народу српско православље; дижу и зиђу цркве и школе; Хиландар дава српскоме народу учитеље и просветитеље, а уз остале чувене књижевнике и оца српске историје архиепископа Данила, те чувене дипломате српских царева и краљева.

Да није св. Сава ништа друго учинио, вели г. Јагић, него што је овако славно и знаменито место подигао, остала би му ипак у нас усломена неумрла; како ли истом што знамо, да је управо он и први српски књижевник тога знаменитог места. У Хиландару живљаше по више стотина српских калуђера, који су писали књиге за српске цркве и за српски народ, који су створили стару српску књижевност. Хиландар је највећа творница старосрпских књига; најлепше и најдрагоценије старосрпске књижевне старине

овде су састављене или преведене, овде су писане и прописане, одавде су растурене и развучене по свој Европи. Тако постаде Хиландар глава српских манастира и средиште оновремене српске књижевности те имађаше велику важност у староме културноме животу Срба. (Наставиће се.)

ЗАВЕТНО ПИСМО

добротворке народне Госпође Лиле Стојковићке гласи овако :

У славу Божију, из чистог човекољубља и за вечити спомен мојега блаженоупокојенога супруга Дра Петра Стојковића, од мојега богоданог имања завештавам и остављам следеће:

I. Моју кућу у слоб. кр. граду Сомбору, унутарњем граду, у улици велике србске цркве под бр. 73. завештавам и остављам србској православној источној учитељској школи Сомборској с том изричном жељом, да се у овој кући четири простране и највидније дворане са нужним собама за управитељску канцеларију и физикалну збирку употребити имају за наставу приправница учитељског звања. Ако се пак школа за учитељице из Сомбора на страну премести; то се имају горње просторије за наставу мушких приправника употребити. Буде ли се и мушка учитељска школа из Сомбора однела; то се онда имају горње просторије предати на уживање православној србској вишој девојачкој школи у Сомбору, која би се у том случају у ово здање преместити имала.

У овој мојој кући налазећи се пространи магацин има се адаптирати за станове млађаних питомица мојега сиротишта, о коме је реч на бр. II. овога завештања. На потребу овога сиротишта имају служити и све остале побочне зграде и одаје, које за учитељску школу нису необходимо нужне.

II. Капитал од 30.000 фор. а. вр. словом: тридесет хиљада фор. а. вр. који се сада налази код Сомборске трговачке и занатлијске банке, завештавам и остављам на оснивање и издржавање сиротишта за женску сирочад православне источне вере, која се само у шестој и седмој живота години у овај завод примају и која ће уз брижљиво добро домаће васпитање и хигијенску негу у овом сиротишту уживати стан с огревом, просту и здраву храну, целисходно одело и стајаће под непосредним старањем сиротинске матери. Та ће сирочад, за време својега у овом заводу бављења, редовно полазити овдашње србске вероисповедне школе, и учити се

женском ручном раду и кућарству брижљиво се спремајући за веште радилце и кућарице а по околностима и за забавиље и учитељице основних школа. Оне ће у овом заводу до навршене седамнајсте живота свог године или до свршетка приправничких наука у учитељској школи, пребивати и издржавати се моћи.

Број питомица овог сиротишта управљаће се према годишњем приходу од горе означеног капитала, који се не сме ни у ком случају трошити, а од којег се законите камате имају на издржавање примљених питомица, на плату сиротинске матере, и на оправљање и одржавање у добром стању здања овога завода обраћати.

III. Ово моје завештање има се звати: „Задушбина Дра Петра Стојковића и супруге му Лиле рођене Мања“.

Оснивајући ово завештање једино у корист сирочади православне вере и у Сомбору налазећих се православних србских вероисповедних просветних завода, поверавам га непосредном старању, руковању и надзору православне србске црквене общине Сомборске, коју умољавам, да се, из љубави према овом заводу и према сирочади, што ће се у њему васпитавати, прими старања, руковања тог, а под вишим надзором Високославног србско народног саборског одбора, односно управе србских народних фондова у Карловцима, којој је на челу свагдашњи Митрополит Патријарх, као природни и врховни патрон свију православних просветних и хуманитарних завода и заклада у обсегу Митрополије Карловачке.

Здравствени и васпитни надзор, као и управу овога сиротишта, поверавам „Платонеумском Одбору“ код црквене общине у Сомбору, који ће Одбор изабирати и одпуштати старатељку овога завода уз виши надзор и одобрење Високославног Србско-народног, црквено Школског Савета у Карловцима, и по штату, који ће за овај завод исти Високославни Школски Савет у своје време донети.

IV. Приход завештаног капитала од 30.000 фор. а. вр. и завештану кућу уживаћу ја и моја мати госпођа Јелисавета Мања рођена Деметровића за живота нашега, и тек на годину дана после смрти моје и моје матере предаће се, како ова кућа, тако и завештани капитал своје опредељењу и руковању православне србске црквене общине Сомборске.

Од ствари налазећих се у мојој кући, имају за свагда у њој остати: мој клавир, слике мојега мужа и моја, и лустери што се у дворанима налазе. Вертхајмова каса као својина мојега сиротишта има се предати православној србској црквеној общини Сом-

борској као старатељки овога завода. Напоследку и кухинско посуђе остаје у кући као својина мојега сиротишта.

V. Кад се моја горепоменућа кућа определењу свом преда, има се на спољном прочељу њеном, и то над великим вратима узидати каменита плоча са надписом:

„Задушбина Дра Петра Стојковића и супруге му Лиле рођене Мања“.

Ово моје заветно писмо издајем у три равногласна примерка и сва три својеручно подписујем.

У Сомбору, 24. Маја (5. Јунија) 1892.

Лила Стојковић рођ. **Мања** с. р.

Пред нами као сведоцима:

Др. Сима Павловић с. р.

Ћорђе Ћуришић с. р.

Ово је заветно писмо од речи до речи унесено и у тестаменат поменуте народне добротворке, који је она пред сведоцима преко кр. нотара написала.

Ми ово заветно писмо ради вечног спомена и подражавања у Школски Лист увршћујемо с ускликом: „Да Бог поживи племениту добротворку народну Госпођу Лилу Стојковићку на многа љета!

У.

НАУЧНА ОСНОВА

за православне вероисповедне српске народне основне школе у краљевини Хрватској и Славонији за једном, две, три и четири учитељске снаге.

Издана изредбом српског прав. народно-црквеног школскога савета од 7. (19.) марта 1892. бр. III. С. 72/18.

Д Е О I.

Научна основа за школе са једном учитељском снагом.

II. Србски језик.

Наставна цел: У српској народној школи имају ученици и ученице научити правилно читати и писати српски ћирилицом и латиницом, па своје мисли усмено и писмено разговетно изражавати. — (Код наставе ваља настојати, да буде што више могуће концентровано читање, граматика и писмено вежбање.)

I. Разред.

Очигледна настава: Ученици се имају упознати с особама, стварима и појавама око себе и тим уједно вежбати у говору, па

се приправљати за стварну наставу, а код свега треба настојати, да се при том дечије срце оплемени и да им се воља на добро управља. — Школска дворана. — Учила. — Школски и домаћи намештај. — Кућа. — Човечје тело, рана и одело. — Породица и родбина. — Стање и занимање. — Црква. — Село и сељаци. — Град и грађани. — Новци и мјере. — Домаће животиње. — Вошке. — Поврће. — Цвеће. — Птице певачице. — Шумско дрвеће. — Дивљач и зверови. — Птице грабљивице. — Жито. — Траве. — Бубе и лептири. — Гмизавци. — Пужеве, пауци и црви. — Шипраг. — Гљиве. — Воде. — Рибе, раци, жабе и шкољке. — Ископнине. — Камење. — Оруђе и справе. — Возила. — Небесна телеса. — Стране света и доба дана. Четири годишња времена. — Светковине.

Читање: Познавање реченице, речи, слогова, гласова, писмена писаних и штампаних, малих и великих писмена ћирилицом. Полагано и разговетно српско читање ћирилицом. — Познавање и писање главних знакова застајања. — Преписивање из буквара и писање речи и реченица по такту. — Учење малих песмица на изуст из буквара.

II. Разред.

Очигледна настава: Као и у I. разреду, само се спаја са тумачењем предмета за читање, што су у читанци.

Читање: Вежбање у правилном и тачном читању и разумевању прочитаног са ћирилицом из прве читанке српске. — Приповедање прочитаних приповедака. — Преписивање реченица и вежбање у правилном и лепом писању ћирилицом. — Познавање латинице. — Приправа за читање латинице. — Писање латинице. — Вежбање у читању латиницом. — За учење латинице служи књига: *Čitanka za drugi razred. Zagreb 1890.*

Први основи граматике: Проста основна реченица. — Написивање реченице. — Подмет и прирок. — Познавање стварних именица, придева и глагола. — Род и број именица. — Радња у садашњости, прошлости и будућности — (у реченицама.)

Употребљавање писмена (великих). — Пближе познавање, писање и употребљавање знакова застајања.

Писање: Преписивање из читанке уз језикословна вежбања.

III. Разред.

Читање: Правилно, разумљиво и тачно српско читање са ћирилицом и латиницом у свежи са стварним рашчлањавањем предмета

за читање. — Приповедање читаних приповедака својим речима; учење песмица на изуст из читанке.

У овом разреду за читање ћирилицом употребљава се: Српска читанка за III. разред; за вежбање у читању с латиницом употребљава се: Читанка (*brvatska*) за III. разред.

Грамматика: Проста основна реченица и у њој подмет и прирок. — Потпуно познавање именица, придева и глагола.

Познавање заменица и бројева, основних и редних. — Реченице у једнини и у множини. — Разликовање рода код именица, придева и заменица.

Мењање глагола у три главна времена и у заповедном начину; мењање именица и распознавање седам падежа у једини и множини на питања, и са употребљавањем у потпуним реченицама.

Усмени и писмени израз мисли: Израђивање граматичких задатака.

Писмени одговори на питања из стварне наставе.

Писање: На изуст научених пословица (диктандо) и вежбање у правилном, чистом лепом писању са ћирилицом и латиницом. — Преписивање ћирилице латиницом и с латинице ћирилицом.

IV. Разред.

Читање: Течно читање са разумевањем ћирилице и латинице с правилним нагласком.

Приповедање прочитаних предмета својим речима. — Стварно и језикословно разлагање. — Учење песама из читанке на памет и приповедање истих у прози.

Грамматика: Понављање и попуњавање градива из III. разреда — Раширена реченица и њени делови: подмет, прирок, предмет, означање подмета, мењање именица, придева и заменица у једини и множини свагда у згодним реченицама.

Одређење времена, места и начина. — Познавање свих делова говора.

Мењање промењивих речи. — Глаголи свршени и несвршени. — Прошлост трајна и свршена, уз употребљавање у читању и у говору. — Сложене, спојене и скраћене реченице. — Употребљавање великих писмена и свијух знакова. — (. : ? ! ; () „ “ —)

Усмени и писмени израз мисли:

Вежбање у правопису.

Вежбање у писању малих приповедака по претходном приповедању. — Обична писма и пословни саставци, све по заданим

узорима и после претходног упутства. — Сваке седмице једанпут писмени стилстични задатак у школи се израђује и поправља.

(Наставиће се.)

О ЖЕНСКОМ РАДУ.

Тек дјевојница уђе у седму годину, предата је у основну школу. — Сврши све оно, што јој се предаје. — Ту учи с' највећом вољом ствари занимљиве ; све је заноси и забавља : граматика, рачун, писмени састави, сва јој се мисао на то сведе ; и за цијело она држи, да јој не треба ништа даље од тога учити.

Ако јој говоримо за ручни рад, увјеренисмо, да ћемо виђети нашу дјевојницу ће ће намрштити чело и предузети тај рад са незадовољством, особито кад јој се бијели постав даде, да шије ; а за рад од фантазије и шареног веза, свака дјевојница је у опште занешена.

У основној школи предаје се свакојаки „бод“, за шивење радова : плетива, грешана : различнијех узора, бијели и шарени вез и т. д.

Ја држим, да се сви ови горе речени предмети не изучавају тачно као што би требало, а то с' тога, као што рекох, *наклон* на рад бјежи од њих. Дјевојница порасте, иде у вишу школу, да постане учитељица. Али једна учитељица, као што је наравно, мора знати тачно извршити сваки ручни рад, и није доста, да га зна изградити, но и нацртати, уредити, скројити, ујенчити, саставити утврдити и т. д. Не мора га само извршити, него мора га знати тачно предавати, да је могу озбиљно разумјети све дјевојнице.

Особиту пажњу мора обратити на крпљење и поправљање рубља, које стоји много новаца, на крпљење чарапа и много другијех радова.

Учили се у основној школи сви горе речени предмети? И како наћи времена? Предмета је много!!

Разумјећете „добро“, једна дјевојница, која посјеђава школу у првом и другом разреду, за успјети у науци мора се заузети. Нећу преферати, ако речем о науци : од десет предмета ; све то иде лекција на лекцију, и много је ако сваки други дан по једну уру за ручни рад остане.

Шта се може изградити у једну уру? Сједну на своје одређено мјесто, нареде ствари потребите за рад. проговоре по двије ријечи ; пази се, да учитељица види је ли рад добро уређен и почет,

је ли лијепо ујемчено и т. д. Зазвони звоно, ура је прошла, почне друго предавање, остави се све и не уради се ништа!

У потоње школске дане сирота дјевојчица мучи се сама и вапије помоћи од маме, бабе, сестре, друге и пријатељице, да јој сироти у муци помогну, те како би могла положити испит за будућу учитељицу, те тако у присуству учитељице покроји неколико кошуља и друго, прободу неколико бодова швења и ради неколико плетива и веза.

Она вам добро зна казати колико је квадратни миља у државама и колико становника; а да је запитате колико треба метара за кошуљу, мучно ће одговорити, тако исто, ако је запитате са колико се жица почиње мушка чарапа, а с колико женска, колико треба за ђецу, а колико за одрасле мучно ће одговорити. Наравно, да сваки човјек и женска нијесу једнаке величине, но се то са центиметрима и са дуже практике мора предавати, јер иначе настава не вреди ништа; нити таква учитељица може савјесно на школској катедри сјести, но ће се често и забунити наћи. Многе и многе се сироте у великој забунити нађу, особито оне, које су за село одређене. Многе у почетку кројења више комада оштете, скрате, обује, искриве и т. д. На какво поверење може се имати у такву учитељицу?

За учитељице у варошима тај посао није тако мучан, јер оне вазда нађу некога, да их заштити; лако добијају познанства, нађу више узора, прегледа; виде пред собом новијех, различнијех радова. Но морају пазити, да их не улове, да не би ко дознао, да оне траже ма ђе-год било или модела, или мјеру кошуља, или чарапа; да Бог сачува, да јој се то сазна!!! То би се одма по вароши чуло и она би изгубила повјерење за вазда.

Миле друге и колегинице! истина је, да се од многијех другијех предмета не може достићи оно, што је најнужније за женски рад. Сасвијем је наравно, да једна учитељица мора имати сигурно познавање о предавању свакога прописаног предмета; ма нико заиста неће одрећи, да предавање женскога рада мора женскијема на прво мјесто бити.

Жена је рођена за иглу, рад и старање куће, то јој свети задатак. Ђе није радне жене, та кућа срља у пропаст; жена је темељ домаћег огњишта.

Особито се мора на крпеж пазити, и то да науче прије

www.unibg.ac.rs

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
В
Л
И
О
Т
Е
К
А

крптити па вести. А за увјерити Вас о томе, овђе ћу један при-
мјер очевидни казати:

Једно јутро прођох ја покрај једне женске школе, нађох
ученицу сасвијем поражену ће грозно плаче, учитељицу на исти
начин. Питах, шта је узрок тога поражења? она ми рече: „види,
те моје велике несреће“, отвори „ђерђељ“ и показа ми један пре-
красни вијенац с бијелим везом извезен, „једна ђевојчица га по
свршетку, скидајући, разбучи и сад морам га бацити“. Ја се на те
ријечи зачудих и рекох јој, „зашто бацити? Зар она га не умије
искрпити?“ Одговори ми: „не“. Ја сам њој онда рекла, а сад го-
ворим Вама друге миле, да прво ваља научити крпити, па по-
сле вести.

Цетиње, 1892.

Јелена Вицковић учитељица.

Д О П И С.

Сомбор 12/24. авг. 1892.

*(Двадесетогодишња прослава учитеља и учитељици који су године
1867. учитељски исит на сомборској српској учитељској школи положили.)*
Јуче смо били сведоци једне врло лепе а и ретке појаве у друштвеном, одно-
сно учитељском животу. Неки нас ванредно мили осећаји подузимаху, кад
видесмо после толико година некадању чилу, младу па до некле и несташну
момчадију а данас озбиљне и зреле људе, где се скупише у оним истим
скамијама, за којима пре четврт столећа сеђаху; где се велим, искупише, па
се у лица љубе и за јуначко се питају здравље, а као накит овог призора
тек видим, како се појави која суза радосница, суза која је јасан тумач брат-
ских осећаја, које зуб времена није могао да отуци у срцима верних, искре-
них и љубљених другова.

Но колико нас је овај дирљиви приказ раздрагао, у толико се с друге
стране осећасмо доста незадовољни, јер по позиву ишчекивасмо много већи
број него што се појавио . . . да ли би се и овде могло рећи, многи су звани
али мало изабрани . . . али не, не будимо тако строги, јер смо уверени да и
они, који не могоше телом овде да присуствују међу својом браћом, но да су
и они духом и срцем у тим тренуцима међу њима били, да су и они у то
доба слали друговима својима у духу „братскоје цјелованије“

Приређивачи ове лепе свечаности стигоше амо у нашу средину још
дан пре саме светковине и учинише све нужно, да слава ова учитељска испа-
дне што лепше, што достојанственије а да на цело нам грађанство што лепша
и пријатнија утиска учини и иза себе остави. Приређивачи беху Вељко Пет-
ровић учитељ земунски, Ника Николић учитељ кикиндски, и Стеван Арсено-
вић учитељ сомборски.

Тачно у 9 часова 11/23. авг. о. г. искупише се у велику дворану

www.unilov.rs
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Овдашње учитељске школе ови двадесетпетогодишњи учитељи и учитељице : 1. Ангелина Ракићка, 2. Софија Јорговићка, 3. Мита Нешковић, 4. Вељко Петровић, 5. Ника Николић, 6. Јован Жупански, 7. Јован Канурић, 8. Јован Чушић, 9. Авакум Травањ и 10. Ст. Арсеновић, где их сазивач Вељко Петровић поздрави са добродошлицом ; разложи им укратко значај састанка овог, којом се приликом лепо захвали присутнима на доласку, али уједно није могао пропустити а да од себе не да изрази и жалењу што се нису и остали другови својим доласком одазвали, а особито они, који су обећали да ће доћи. Иза овог поздрава прочита програм у целости, кога је пре једног дана приређивачки одбор склопио и кога је овај скуп једногласно примио и одма почео да га и извађа, по чему :

Прво, сви корпоративно оду у св. храм на молитву, да благодаре Богу на милости, којом их је до данашњег дана одржао здраве и кепке умом и телом да су могли по одређеним им силама послужити своме милом народу и својој драгој школи, којој су цео свој живот посветили ; уједно су се помолити Свевишњем и запросили снаге и моћи, да и надаље, колико им је века одредно могу истом том стазом грести којом до данас гредоше. На благодарењу чинодјејствовао је у одсуству најпреч. г. проте, овдашњи парох преч. г. Никола Киријак, а појали су признати и чувени појци Вељко Петровић и Авакум Травањ.

Друго по програму, саставише и потписаше сви поздрав на Његову, Светост српског патријарха господина Георгија Бранковића, као највишој поглавици оностране цркве и школе наше, као и своме некадањем директору на истој учитељској школи чију успомену после 25 година данашњим даном славе. Поздрав садржи у себи израз највеће оданости, верности и покорности просећи уз то св. патријаршески благослов. Поздрав је отпављен телеграфским путем на Њег. Светост.

Треће, корпоративно учинише своје подворење некадањем им професору а сада управитељу и прист. гл. шк. референту високоученом г. Николи Ђ. Вукићевићу. У његовом га је дому врло лепим речима поздравио у име свију благородни г. Мита Нешковић краљ. школ. надзорник у Беловару, изразив му захвалност као некадањем им учитељу на труду и бризи који је полагао око њих трудећи се свим силама својим, желећи да српству што боље, спрежније и примерна владања учитеље васпита и пружи. Говорник није пропустио а да не спомене и не сети се и оних великих заслуга, које је он школи, учитељству српском и српском народу учинио, због чега му ће благодарни синови увек благодарни и бити. Сви га поздравише са громко живио ! На поздрав овај одговорио је г. Вукићевић тронутим речима, пуним највећег осећања и милим узбуђењем изразив своју велику радост што види у својим старијим ђацима израз благодарности ученика према учитељу своме, ту види јемства, да ће подмладак из руку таквих учитеља изаћи потпуно однегован и васпитап у духу наше миле народности и драгог нам језика, подмладак од таквих учитеља заиста ће, вели, бити обогаћен врлинама : учтивости, поштовања, пристојности, благодарности, који ће мир и љубав имати међу собом, јер су са миром и љубављу и васпитани. По том приступи свима и најскреније се ижљуби с њима. Присутни су га учитељи на завршетку говора,

поздравили са бурно живо! — Међутим и породица г. управитеља приђе к присутним учитељима са којима су се кратко време најљубазније и искрено проразговорили. Пре него што су се опростили са својим љубљеним учитељима изјавише му једногласни свој закључак са најучтиввијом молбом, да им поклати ту високу част да као једини им гост присуствује тога дана на одређеном им заједничком ручку.

Четврго, корпоративно изађоше на овдашње велико гробље са слушајћим свештеником и учинише спомен и помолише се Богу у спокој душе некадањем свом катихети поп Димитрији, за тим походише гробове другога својих као покојног Лазе Станојевића, код овог се гроба прочитала и читуља свију до сад умрлих другога, који је на жалост број велик — 20 мушких и 1 женска (а у животу их има 23 мушких, а 8 женских), после овог спомена учинише спомен и на гробу Нике Грујића, Лазе Бикара, Ал. Ракића, С. Бркића и многих учитеља који су на овом гробљу сахрањени.

Петго у 1 сахат после подне имадоше заједнички ручак, пре кога 2 изабраника одоше да допрате свог високог госта г. Н. Ћ. Вукићевића. За ручком је владало неописано расположење и веселост, тако да је трајао све до $\frac{1}{2}$ 7 часова у вече. За ручком прва је здравица подигнута у здравље Њег. Светости српског патријарха господина Георгија Бранковића, као бившем своме управитељу, ову је здравицу у име свију изговорио врло лепим речима г. Мита Нешковић. Присутни су на то врло дивно отпојали једно архијерејско многаја љета а завршили са бурно живо! — Друга је здравица пала у здравље и дуг живот г. Н. Ћ. Вукићевића као своме некадањем професору и одличном госту овога славља. Ову је здравицу изказао китњастим речима г. Ника Николић. Сви су га поздравили са појањем многаја љета и живо! — Трећу здравицу је врло лепо наздравио и до дна душе потресао све присутне г. Н. Ћ. Вукићевић, наздрављајући је свеколиком српском народном учительству, која је такође пропраћена са живило и многаја љета! — Четврта је здравица напијена Вељку Петровићу; пета М. Нешковићу и тако редом свима, а свака је пропраћена са дивним и красним појањем, услиши Господи, многаја љета, и другим црквеним стихирама. Ово је појање и певање врло леп и пријатан утисак учинило на свеколико грађанство наше, које је цело после подне, око тога локала, где је заједнички ручак био у групама долазило и проходило се поред отворених прозора, слушајући ово дивно и умилно појање, певање и весеље, каквим се само Србин веселити и провађати може. — За време ручка стизали су и разни брзојавни поздрави са разних страна, сваки је такав пропраћен са здравицом, живо и појањем. У $\frac{1}{2}$ 7 часова 2 изабраника отпратише г. Н. Ћ. Вукићевића кући, који се овога дана у друштву својих некадањих ученика врло добро осећао, јер се својим рођеним очима уверио, да га његови прави ђаци чак и после 25 година воле и љубе.

Шесто, у вече тога дана у 9 часова, имали су слављеници заједничку вечеру на коју су били позвани сви местни српски учитељи, којом се приликом такође врло добро провело, у причању веселом говору, здравицама и песмама. Разиђоше се здраво и весело у највећој љубави.

Седмо, сваки почетак има свога и свршетка, тако и ова слава. Сутра дан т. ј. кад ми ове редове пишемо већ се сваки било спрема или већ и ра-

зилази здраво, весело и задовољно својој кући, носећи лепе успомене са овог ретког славља, јер сад ступајући у другу епоху живота свога подмлађеном снагом а опојени одушевљењем наставиће свој учитељски рад, коме су сав свој живот посветили. Па у то име и ми им са овога места довикујемо живели народни борци, лучом просвете носећи у руци разгањајте мрак, који се тако свлом навлачи и намеће на Србиново небо! Само напред истрајно и вољно, те ће једном и Бог излити на нас свога милостива благослова. Живели и педесетогодишњицу дочекали!

Х. У.

ШКОЛСКЕ ВЕСТИ.

Заграда за женску школу у Кулину. Његова Светост Преузвишени Господин Георгије Бранковић Патријарх србски приликом бавлења свога у Кулину 24. Јулија ове године покљонио је тамошњој србској црквеној общини *Тридесет јутара земље у кулинском хатару*, као фонд за женску школу, са овим знаменитим речма управљенима на старешине общинске: „Ја сам се овде у Кулину родио, па желим, да месту свога рођења оставим какав спомен. Купио сам 30 јутара земље, која у вашем хатару лежи, и поклањам их србској православној общини као фонд за издржавање србске вероисповедне школе. За годину а за две мораћете основати још једну женску школу, па нека вам овај фонд у помоћи буде. Желим, да док овај фонд ненарасте, да исту земљу сами сложено обделавате а после по времену моћи ћете обе школе издржавати и свештеника плаћати. Ја ћу више пута у Кулину долазити и о раду вашем гледе овог фонда лично се уверавати.“

Старешине Общинске захвалише на овом дару Његовој Светости.

Његова Светост Патријарх овом својом закладом постао је, покрај блаженоупокојеног Митрополита Стратимировића, — највећи добротвор Кулинске србске црквене общине.

НЕКРОЛОГ.

Стеван Анђелић кретоноси протојереј и парох Митровачки, велики добротвор гимназије Карловачке преселио се у вечност после дужега боловања у Митровици 5. Августа о. г. у 68. години живота свог.

Покојник је рођен у Ср. Карловцима г. 1824 где му је отац био свештеник. Свршио је гимназију и Богословију у Карловцима 1846. и био је најпре парохом у Лађарку а затим у Митровици. За живота покојнога брата свог Патријарха Германа Анђелића управљао је властелинством Даљским, а после смрти брата свог и по жељи овога сазидао је гимназији карловачкој и богословији великољепно здање, које је стало 164.000 фор. и оставио је закладу од 20.000 фор. на оправљање тога здања. Осим тога је још до 40.000 фор. оставио на разне добротворне цијели у Митровици и тиме је заслужио да се назове велики народни добротвор.

Тома Зековић свршени правник, богослов и умировљени званичник у Новом Саду упокојио се 1. Јунија о. г. у 72. години свога живота.

Као самац човек штедљиво живећи оставио је после себе имање од 32.000 форинти, од којег је у својој опоруци на подпомагање сиромашних приправника у Сомборској учитељској школи оставио 6.500 форинти ; Србској гимназији у Новом Саду оставио је до 5000 фор. а остало родбини и неким својим пријатељима у Новом Саду.

УПРАЖЊЕНА УЧИТЕЉСКА МЕСТА.

— Тражи се учитељ, у Срб. Боки. Плата је 400 фор. $\frac{1}{2}$ ланца баште, и 4 ланца ливаде, стан и огрев зимњи. Рок 19. Август.

— У Торњи, Плата је 280 фор. $3\frac{1}{2}$ јутра земље, стан и башта. Рок 29. Август. Молитељи истога дана имају при богослужењу појати.

— У Јабуци близу Вршца, плата је 300 фор. стан, 2 хв. дрва, и башта. Рок 25. Август.

— У Пачиру на новоосновано учитељско место I. и II. разреда мешовите школе, тражи се учитељица. Плата је 320 фор. и 40 фор. за повторну школу, стан и сламни огрев. Рок 23. Август.

— У Товаришеву тражи се учитељица. Плата је 360 фор. стан, огрев и башта. Рок 29. Август.

— У Паланци Старој (у Бачкој) тражи се учитељица. Плата је 350 фор. стан с баштом, 20 фор. огреварине и 5643□ хв. ораће земље. Рок 29. Август.

— У Ст. Бечеју (у Бачкој) траже се два учитеља, један за школу предградску, а други за школу салашку плата је свакоме 500 фор. станарина 150 фор. док стан не буде готов, у име огрева 52 фор 50 нов. Рок до 11. Септембра о. г. Молбе се шаљу председништву школског одбора српске православне цркв. општине.

— У М. Чанаду тражи се учитељ, плата је 200 фор. $13\frac{1}{2}$ кат. јутара земље. Леп стан са пространом баштом, за огрев 10 фор. за пофторну школу 40 фор. за перовођество 20 фор. Од погребга где буде позван 1 фор. Сомборски приправници који се лично преставе имају првенство. Рок 28. Август о. г.

— У Ст. Шова (у Бачкој) тражи се учитељица плата је 300 фор. стан 1 хв. дрва и 2 хв. сламе за огрев. Рок до 24. Августа.

— У Ст. Араду, тражи се заменик учитељу Српске Нар. Школе што је код цркве Св. Петра и Павла. Плата је 250 фор. за појање 50 фор. за паушал и школску послугу 30 фор. у име писаћег прибора 3 фор. 50 нов. 2 хв тврдих дрва, уживање 2 ланца оранице. Ова берива издају се у месечним оброцима до коначног умировлења остарелог учитеља, а по том ће заменик уживати подпуну учитељску плаћу. Молитељи до 1. Септембра имају поднети молбенице м. шк. Одбору Срб. црквене Обштине у Араду. Првенство имају практични учитељи, који знају мађарски и вешти су црквеном појању.

— У Куманима тражи се забавиља. Плата 300 фор. и петогодишња повишица од 10 % стан и огрев Молбенице Школкем Одбору у Куманима до последњег Августа нека се поднесу.

ШКОЛСКА ОБЈАВА.

У српској вишој девојачкој школи у Сомбору почиње се школска 1892/3. година 1. Септембра по старом календару.

Уписивање је 1. 2. и 3. Септембра пре подне од 9—11 часова.

Родитељи са стране имају своју децу довести и уписати код подносиоца управитеља у здању српске учитељске школе Сомборске.

Примају се ученице, које су свршиле четврти разред српске основне школе и 10. годину живота навршиле.

Ученице из V. и VI. разреда народне школе могу бити примљене у старије разреде, ако на пријамном испиту покажу довољан успех из оних предмета, које се у I. односно у II. разреду више девојачке школе ове уче.

Школарина се неплаћа.

Породице, које желе на стану и храни држати ову женску децу имају се пре тога пријавити подписаноме, а исто тако и родитељи дечији нека се изволе најпре код управитеља распитати за места, па тек онда нека уговарају за стан и храну своје деце.

У Сомбору, 10. Августа 1892.

Никола Ћ. Вукићевић,

српске више девојачке школе управитељ.

ЈАВНА ЗАХВАЛА.

На дан 28. Јуна о. г. обављен је год. испит у срп. прав. четвороразредној основној школи у Градачцу. Кога је дана, преко ц. ш. председника г. Јована Бабића, од г. Ристе Бесаровића из Сарајева, већ дотле послатих 5 ф. а. вред. да се надари једна ученица, која би се најбоље показала у четвртом разреду.

Но пошто у четвртом разреду не беше од женских више до само једна ученица и то — Мара, ћерка честитог и уваженог родољуба г. Јована Бабића; и ако иста не потребује туђег дара, ипак га је са захвалношћу примила. И гле шта учини ученица четвртог разреда? она постаде млада добротворка: она је опет са истих 5 ф. надарила другу једну, честиту али валану ученицу другог разреда — која је сиромашних родитеља, којој се је израз са захвалношћу од радости показао на сузним очима, и којој ће заиста тај дар од велике користи бити; јер емо баш пре неколико дана отпратили јој оца до хладна гроба, који се је опростио од дуготрајне болести, а за собом оставио је жену — са ситном децом.

Преко чега се потписани у име и једне и друге топло захваљује г. Ристи Бесаровићу у Сарајеву, који се је сетио ове школе, и кога је дар овога дана изненадно — две радости учинио.

А у младој добротворки још сад видимо да се у њој показује горућа љубав према сиротињи, са којом је леп пример и другима показала из науке св. писма: „Ко има, нека даде и ономе који нема“. А као такову, нека је Бог поживи дуго и много, на дику и понос својих родитеља.

У Градачцу, на дан Апостола Петра 1892.

К. Радељевић, учитељ.

Издаје и уређује: **НИКОЛА Ћ. ВУКИЋЕВИЋ.**

Штампарија Ф. БИТЕРМАНА у Сомбору.